

Sygn. akt IV CZ 33/15

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku H. C. i J. C.

przy uczestnictwie "P." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

o ustanowienie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 września 2015 r.,

zażalenia uczestnika postępowania

na postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 23 lutego 2015 r., sygn. akt IX Ca 902/14,

1) oddała zażalenie;

**2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie
w sprawie.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Olsztynie uwzględnił apelację wnioskodawców, uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 23 lutego 2015 r. oddalające wniosek o ustanowienie służebności przesyłu i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd drugiej instancji wskazał, że wnioskodawcy, w związku z posadowieniem gazociągu wysokiego ciśnienia na działkach oznaczonych numerami [...], [...], [...] położonych w miejscowości M. i na działce numer [...]4 położonej w K., wnieśli o ustanowienie służebności przesyłu za wynagrodzeniem.

Sąd ten ocenił jako wadliwy pogląd Sądu Rejonowego, że uwzględnienie wniosku odnośnie do nieruchomości oznaczonej numerami [...]1 i [...]2 wyklucza wpis w księdze wieczystej [...] obciążenia służebnością o treści odpowiadającej wnioskowi na rzecz P. sp. z o.o. w O.. Z treści księgi wieczystej wynika bowiem, że nieruchomość jest obciążona służebnością polegającą na uprawnieniu do korzystania z nieruchomości w zakresie niezbędnym do przesyłania gazu i wykonywania prac eksploatacyjnych na gazociągu średniego ciśnienia, zaś wniosek dotyczy ustanowienia służebności przesyłu dla gazociągu wysokiego ciśnienia. Zakwestionował także ustalenie, że uczestnik postępowania posiada tytuł prawny do korzystania z działek [...] i [...] w postaci decyzji z dnia 10 lutego 1982 r. wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (j.t. Dz. U. z 1974 r., Nr 10, poz. 4; dalej ustawa), która określa zakres korzystania z tej nieruchomości; działka nią objęta położona jest bowiem w miejscowości W., natomiast działka nr [...]4 objęta wnioskiem jest położona w K..

Sąd drugiej instancji stwierdził, że ocena żądania wniosku nie dotyczyła w istocie przedmiotu zgłoszonego przez wnioskodawców, a Sąd Rejonowy pozostając w błędnym przekonaniu co do zgłoszonych żądań, nie zbadał ich merytorycznej podstawy i przedwcześnie uznał je za niezasadne, co uzasadnia rozstrzygnięcie w oparciu o art. 386 § 4 k.p.c. z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestniczka postępowania P. spółka z o.o. w O. wniosła o jego uchylenie i zarzuciła naruszenie art. 35 ustawy, art. 305¹ k.c., art. 232 k.p.c., art. 233 k.p.c. i art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. - w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Treść zarzutów podniesionych przez żalącą powoduje konieczność wyjaśnienia charakteru zażalenia oraz zakresu kognicji Sądu Najwyższego w toku rozpoznawania tego środka odwoławczego.

Postępowanie apelacyjne ma charakter merytoryczny, a to oznacza, że sąd drugiej instancji nie może ograniczać się jedynie do oceny zarzutów apelacyjnych, lecz musi dokonać własnych ustaleń i poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego. Uwzględnienie apelacji powinno zatem prowadzić do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a jedynie wyjątkowo orzeczenia kasatoryjnego w wypadkach przewidzianych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. - stwierdzenia nieważności postępowania, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślono, że kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma charakter formalny, a zażalenie ma służyć zbadaniu, czy orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji zostało prawidłowo oparte na jednej z przesłanek określonych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. a więc, czy powołana przez sąd przyczyna opiera się na jednej z przesłanek ustawowych. Dokonana kontrola ma charakter czysto procesowy, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Niedopuszczalne jest więc badanie merytoryczne stanowiska sądu drugiej instancji i kontrola materialnoprawnej podstawy orzeczenia, ta jest zarezerwowana bowiem do przeprowadzenia wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym. Konsekwencją jest wąskie określenie granic kognicji

Sądu Najwyższego, a odmienne ich ujęcie jest niedopuszczalne (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012, I CZ 136/12 z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ.).

W wypadku wskazania przez sąd drugiej instancji nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji jako podstawy uchylenia wyroku, zakres kognicji Sądu Najwyższego ogranicza się do zbadania, czy sąd odwoławczy prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji, natomiast poza tym zakresem pozostaje prawidłowość poglądu prawnego wyrażonego przez ten sąd.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22, z dnia 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635, z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Żaląca, błędnie pojmując charakter wniesionego środka odwoławczego, zarzuty zażalenia odniosła do merytorycznego stanowiska Sądu Okręgowego. Z przyczyn, o których mowa wyżej, zarzuty naruszenia prawa materialnego - art. 35 ust. 1 ustawy i 305¹ k.c. oraz prawa procesowego - art. 232 i 233 k.p.c. nie mogą zostać poddane kontroli Sądu Najwyższego realizowanej w postępowaniu zażaleniowym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c.

Zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. nie został we właściwy sposób uzasadniony. Wskazać jednak trzeba, że nierozpoznanie istoty sprawy następuje także w sytuacji dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej roszczenia bez oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i konieczności czynienia przez sąd odwoławczy po raz pierwszy wszystkich ustaleń faktycznych.

Czyni to zasadnym uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji z uwagi na obowiązek respektowania konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNIC z 2013 r., nr 5, poz. 68). Tożsama sytuacja występuje w niniejszej sprawie wobec stwierdzenia przez Sąd drugiej instancji nierozpoznania wniosku w części dotyczącej działek [...] i [...] oraz niewyjaśnienia kwestii tytułu prawnego uczestnika do pozostałych działek wskutek nieustalenia podstawy faktycznej. Dokonanie ustaleń w całości przez Sąd odwoławczy oraz dokonanie na ich podstawie oceny prawnej pozbawiłoby obie strony możliwości kwestionowania przyjętej podstawy faktycznej z uwagi na zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub dowodów, określony w art. 398 § 3 k.p.c. oraz związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 *in fine*), a tym samym naruszyłoby konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności. Ocena prawna Sądu pierwszej instancji pozostająca poza wskazaną podstawą faktyczną i żądaniem wnioskodawcy, nie stanowi rozstrzygnięcia o istocie sprawy.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art.394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., o kosztach postępowania zażaleniowego rozstrzygając zgodnie z art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c.